

PROFESNÍ PŘÍPRAVA ŽÁKŮ S LEHKÝM MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH V OSTRAVĚ

Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve střední škole se řídí vyhláškou MŠMT č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři. Po ukončení povinné školní docházky mají žáci s mentálním postižením možnost získat své budoucí profesní vzdělání v odborných učilištích, praktických školách jednoletých a dvouletých, které spadají do oblasti středního vzdělávání. V současné době mají mladiství s mentálním postižením možnost ucházet se o přijetí na všech středních školách.

Již tradiční způsob přípravy absolventů základní školy (praktické) představují odborná učiliště. Délka studia na těchto učilištích je dva nebo tři roky a studium je ukončeno závěrečnou zkouškou s výučním listem. Odborná učiliště navazují v teoretické části vzdělávání na vzdělávací program základní školy (praktické), jehož učivo doplňují a prohlubují. Výběr učebních oborů v současné době je poměrně široký, takže poskytuje možnost uplatnění zájmů většině absolventů základních škol praktických. Těžiště jejich práce však spočívá v přípravě žáků na profesní uplatnění s akcentem na předávání praktických dovedností. Úspěšným absolvováním odborného učiliště či středního odborného učiliště získávají žáci stupeň vzdělání – střední vzdělání s výučním listem. Záměrem středního odborného vzdělávání je připravit žáka, na úrovni odpovídající jeho vstupním učebním předpokladům a osobním schopnostem a v návaznosti na předchozí vzdělávání, na úspěšný, smysluplný a odpovědný osobní, občanský i pracovní život v podmínkách měnícího se světa.

Všechny uvedené střední školy se dlouhodobě zabývají výchovou a vzděláváním žáků s lehkým mentálním postižením.

Ve školním roce 2011/2012 zajišťovaly střední školy mimo jiných programů tuto nabídku vzdělávacích programů žákům vycházejícím ze základních škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami:

Učební obory Odborného učiliště:

- **tříleté učební obory (E)**, kde jsou přednostně přijímáni absolventi speciálních škol. V těchto tříletých učebních oborech je ve výuce ve větší míře zastoupena odborná výchova (praxe), výuka všeobecných předmětů navazuje na učivo speciálních škol. Výstupním dokladem o studiu je výuční list.

Obory Středního odborného učiliště:

- **tříleté učební obory (H)**, kde odborná a teoretická výuka je rovnoměrně rozdělena a navazuje na výuku všeobecných předmětů učiva běžné základní školy včetně cizího jazyka. Výstupním dokladem o studiu je výuční list,
- **dvouleté učební obory (E)**, kde je ve větší míře zastoupena odborná výchova (praxe), výuka všeobecných předmětů navazuje na učivo běžné základní školy. Studium je vhodné pro žáky, kteří ze základní školy vycházejí z nižší než 9. třídy, ale také pro žáky, kteří absolvovali 9. ročník ZŠ se slabším prospěchem. Výstupním dokladem o studiu je výuční list.

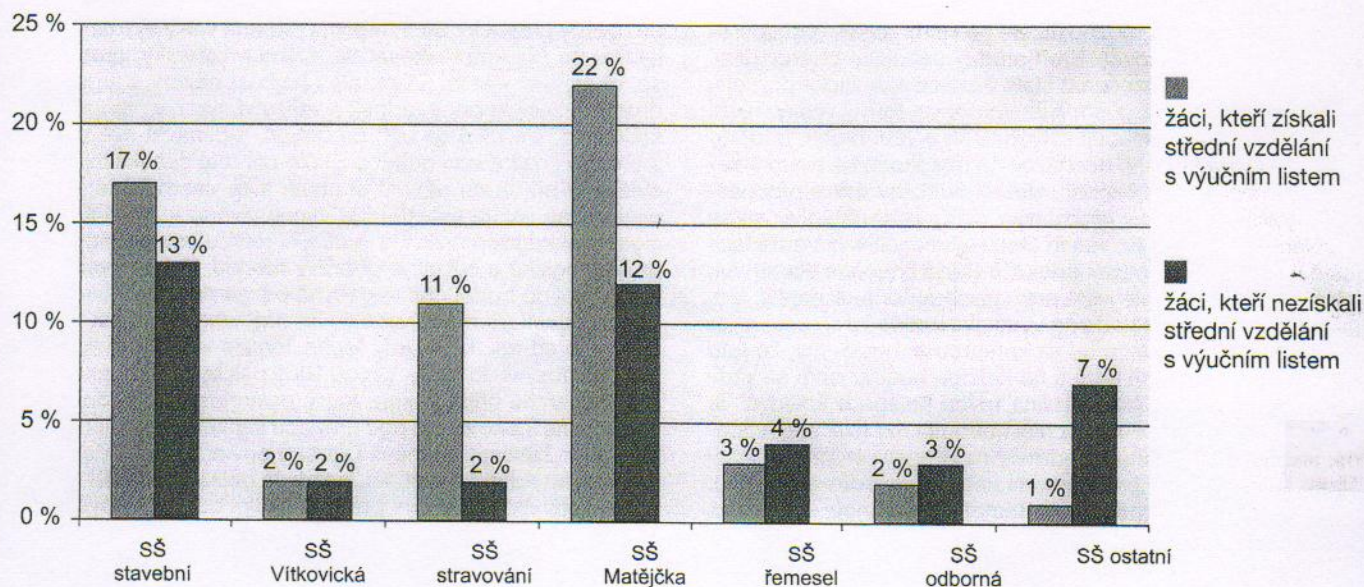
Získá převážná část žáků s lehkým mentálním postižením střední vzdělání s výučním listem?

Cílem práce bylo analyzovat profesní přípravu žáků s lehkým mentálním postižením na středních školách pro následně profesní uplatnění. Byla stanovena následující hypotéza:

Počet žáků, kteří získají střední vzdělání s výučním listem na střední škole v Ostravě, je vyšší, než počet žáků, kteří nezískají střední vzdělání s výučním listem.

Ze tří Ostravských základních škol (praktických) nastoupilo na střední školy ve školních letech 2007/2008–2009/2010

Graf 1: Ucelený přehled o žácích (100 %) a jejich úspěšnosti při získávání středního vzdělání s výučním listem na středních školách v Ostravě v letech 2009–2011

s cílem získat střední vzdělání s výučním listem v letech 2009/2010–2011/2012 130 žáků.

- Na Střední školu stavební a dřevozpracující, U Studia 2654/33, Ostrava-Zábřeh nastoupilo 39 žáků,
- na Vítkovickou střední průmyslovou školu a gymnázium, Hasičská 1003/49, Ostrava-Hrabůvka nastoupilo 6 žáků, tato střední škola již nenabízí tříleté učební obory (E), na této střední škole žáci studují jen tříleté obory (H) středního odborného učiliště střední školy,
- na Střední školu prof. Zdeňka Matějčka, 17. listopadu 1123, Ostrava-Poruba nastoupilo 44 žáků,
- na Střední školu společného stravování, Krakovská 1095/33, Ostrava-Hrabůvka nastoupilo 17 žáků,
- na Střední školu řemesel a služeb, Školní 2/601, Havířov-Šumbark nastoupilo 9 žáků (od 1. ledna 2012 došlo u této střední školy ke změně názvu na: Střední škola a Základní škola, Havířov-Šumbark, příspěvková organizace),
- na Střední odbornou školu, Odborné učiliště a Praktickou školu, ČSA 55/4a, Hlučín nastoupilo 5 žáků,
- na ostatní střední školy nastoupilo jen 10 žáků.

Z grafu 1 je zřejmé, že na všech čtyřech středních školách v Ostravě je počet žáků s lehkým mentálním postižením, kteří vystudovali učební obory, vyšší nebo stejný než žáků, kteří nedostudovali střední školu. Na těchto středních školách žáci s lehkým mentálním postižením studují především tříleté učební obory (E) odborného učiliště a dvouleté učební obory (E) středního odborného učiliště. Na středních školách v městech Havířov a Hlučín je počet žáků, kteří vystudovali střední školu jen nepatrně nižší. Tyto dvě střední školy představují určitou konkurenci ostravských středních škol a někteří žáci ze základních škol (praktických) z Ostravy vstupují na tyto střední školy, i když se nacházejí mimo okres Ostrava. Ale nejvíce žáků nedostudovalo učební obory na ostatních středních. Na těchto středních školách žáci studují jen tříleté obory (H) středního odborného učiliště středních škol, které jsou vhodné pro intaktní žáky a žáci s lehkým mentálním postižením následně v těchto oborech selhávají, zejména v teoretické výuce.

Hypotéza, že počet žáků, kteří získají střední vzdělání s výučním listem na střední škole v Ostravě, je vyšší než počet žáků, kteří nezískají střední vzdělání s výučním listem, se tedy potvrdila.

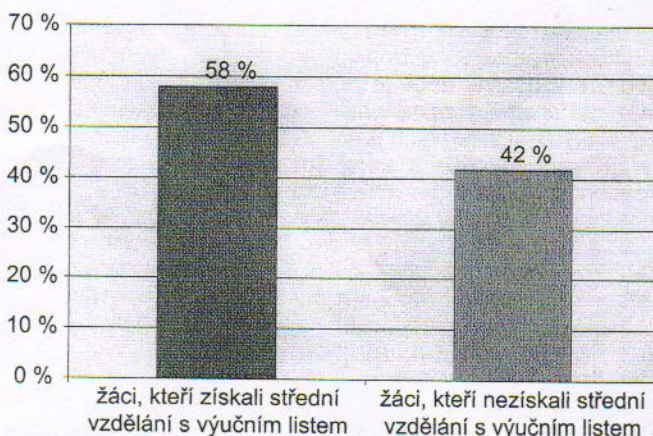
Ze 130 žáků s lehkým mentálním postižením, kteří nastoupili na střední školu s cílem získat střední vzdělání s výučním listem, vystudovalo 76 žáků a nevystudovalo 54 žáků. Střední vzdělání s výučním listem na střední škole tedy získalo 58 % žáků.

Ve školních letech 2007/2008–2009/2010 nenastoupilo na žádnou střední školu ze třech základních škol (praktických) v Ostravě 27 žáků (17 %). Měl jsem možnost vést nestandardizovaný rozhovor s některými řediteli, výchovnými poradci, učiteli odborného výcviku a psychology uvedených středních škol. Na dvou z těchto středních škol jsem také dříve působil dvanáct let jako učitel odborného výcviku a doposud udržuji osobní kontakty s tamějšími pedagogy. Jako nejčastější příčiny, proč někteří žáci selhávají a nedostudují střední školy, uvádějí nezvládnutí přechodu na střední školu (nárůst technických předmětů a odborného výcviku), rodiče, pro které představuje vzdělání na středních školách jen malou hodnotu, a skutečnost, že na středních školách není vzdělávání zákonem povinné.

Naproti tomu na větším zájmu chlapců o dostudování technických učebních oborů se podílí i zájem některých firem ve kterých žáci nalézají profesní uplatnění, o absolventy technických středních škol. Ve strojírenském průmyslu v Ostravě je stále poptávka po kvalifikovaných dělnických profesích. Na středních školách technické učební obory studují převážně chlapci. Dívky, které převážně studují gastronomické učební obory na středních školách v Ostravě, nalézají uplatnění v potravinářském průmyslu, hotelích a restauracích.

Může se zdát, že počet žáků, kteří nakonec získají střední vzdělání s výučním listem v Ostravě (58 %), je nízký. V této

Graf 2: Porovnání žáků, kteří získali a kteří nezískali střední vzdělání s výučním listem na středních školách v Ostravě v letech 2009–2011

souvislosti jsou zajímavé údaje z Polské republiky. Ve městě Wodzisław Śląski získá výuční list na speciálních učilištích jen 12 % žáků. Důvod je prostý – náročnost závěrečné zkoušky (která se skládá tak jako u nás z teoretické části, praktické části a ústní zkoušky před ustanovenou komisí) je v Polské republice pro žáky s lehkým mentálním postižením na stejné úrovni jako u intaktní populace žáků. Náročnost závěrečné zkoušky (získání středního vzdělání s výučním listem) je v České republice na středních školách přizpůsobena žákům s lehkým mentálním postižením – jejich možnostem a schopnostem.

Výchova a vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením je velmi náročná práce a vyžaduje od učitelů (speciálních pedagogů) nutnost jednání s lidmi, kteří jsou na jiné kognitivní úrovni, nutnost stálého opakování týchž vět, slov, úkonů či

nutnost neustálého vyhodnocování chování, reakcí... Všichni tito učitelé si zaslouží náš obdiv, úctu a respekt.

Děkuji všem ředitelům, učitelům, psychologům, učitelům odborné výchovy, výchovným poradcům základních škol (praktických) a středních škol v Ostravě, kteří se zabývají profesní orientací a profesní přípravou žáků s lehkým mentálním postižením, citátem J. A. Komenského, který také pedagogicky působil jak v České republice, tak i v Polské republice: My, Evropané, přece plujeme jakoby na jedné lodi...

(Profesní příprava žáků s lehkým mentálním postižením navazuje na článek „Profesní orientace žáků základních škol praktických v Ostravě“, který byl uveřejněn v UN 1/2013.)

PhDr. Ivan Jařabáč, učitel ZŠ, U Haldy 66, Ostrava-Hrabůvka, odborný asistent na soukromé VŠ AHE Lodž a soukromé VŠ manažerské Varšava